

Włodzimierz Kaczorowski

Wielunianie wśród elektorów Władysława IV w 1632 roku

Rocznik Wieluński 5, 57-71

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Włodzimierz Kaczorowski
Uniwersytet Opolski

WIELUNIANIE WŚRÓD ELEKTORÓW WŁADYSŁAWA IV W 1632 ROKU

*„... że się nam królowie nie w pieluchach rodzą,
ale w wolnych sercach i głosach naszych...,
że tych za Pany sobie bierzemy, których chcemy,
nie tych mamy, których nie musimy”.*

Jakub Sobieski, krajczy koronny

Elekcję Władysława Wazy na króla polskiego przeprowadzono na polu elekcyjnym między Wolą a Warszawą 8 listopada 1632 r.¹ Wydarzyło to się w 192 dniu bezkrólewia po śmierci Zygmunta III². Jednak nim przystąpiono do obioru nowego króla, senatorowie i posłowie zebrani na sejmie elekcyjnym, trwającym przez 40 dni, musieli 8 listopada podjąć istotną decyzję, czy odbyć elekcję w tym dniu zgodnie z uchwałą sejmu konwokacyjnego, czy też przesunąć ją na termin późniejszy. Nie zdążono bowiem na czas przedyskutować wszystkich punktów egzorbitancji i paktów konwentów przygotowywanych nowemu królowi do akceptacji³. W tej sytuacji prymas Jan Wężyk oświadczył, że król powinien być wybrany 8 listopada, a po przeprowadzeniu elekcji oficjalną nominację należy

¹ W trakcie prowadzonej przeze mnie kwerendy udało się dotrzeć do 30 diariuszy sejmu elekcyjnego 1632 r. Podczas analizy ich treści ujawniło się jednak, że w wielu wypadkach są to kopie podstawowych dzienników tego sejmu. W tej sytuacji przy opracowywaniu powyższego tematu, oparłem się przede wszystkim na następujących diariuszach: Archiwum Państwowe w Gdańsku (dalej: APGd.) 300, 29/112, k. 239–380v; Archiwum Główne Akt Dawnych. Zbiór Branickich z Suchej (dalej: AGAD, ZBS) 37/51, s. 1–162; Archiwum Główne Akt Dawnych, Archiwum Publiczne Potockich (dalej: AGAD, APP) 32, s. 1–215; Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (dalej: BPANKr.) 1636, s. 1–101; Biblioteka Muzeum im. ks. Czartoryskich w Krakowie (dalej: BCz.) 124, s. 735–837; Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk (dalej: BK) 1317, s. 131–169.

² W. Kaczorowski, *Choroba i prawdopodobna przyczyna zgonu Zygmunta III Wazy*, „Archiwum Historii Medycyny”, t. 45, z. 1–4, 1983, s. 45–54.

³ Deputację do paktów konwentów wyznaczono 2 listopada, jednak do dnia obioru króla nie ukończyła ona swej pracy (APGd. 300, 29/112, k. 308–308v; BCz. 124, s. 820; W. Sobociński, *Akta z czasów bezkrólewia 1632 roku*, Poznań 1949, s. 26).

przesunąć o kilka dni⁴. Osiągnięta w ten sposób zwłoka pozwoli przedyskutować pozostałe punkty egzorbitancji i paktów konwentów. Nie wszyscy uczestnicy elekcji godzili się jednak na takie rozwiązanie. Niektórzy – jak Marek Radoszewski, kasztelan wieluński – nalegali, aby przesunąć elekcję na koniec obrad⁵. Rzecz ciekawa, iż takie propozycje przedyskutowania egzorbitancji nie wychodziły tylko z kręgów szlacheckich, lecz również senatorskich.

Poddawano dyskusji sposób przeprowadzenia elekcji. Zastanawiano się przede wszystkim nad systemem oddawania głosów na elekta. Chodziło o to, czy wszyscy uprawnieni do głosowania będą oddawać głosy *viritim* w jednym wspólnie utworzonym centralnie kole, czy też w kołach swoich województw z przedstawieniem wyników głosowania przez wybranych przedstawicieli, prawdopodobnie najwyższych stanowiskiem. Informacje źródłowe o sposobie wyboru nowego króla nie są precyzyjne, lecz z zestawienia różnych relacji wynika, że ostatecznie ustalono, iż nie będzie koła generalnego, powstaną natomiast koła wojewódzkie, zachowując zasadę *viritim*. Przedstawiciele kół wojewódzkich byli obowiązani złożyć prymasowi wspomniane oświadczenia⁶.

Okazało się jednak, że nie były to ściśle koła wojewódzkie, gdyż na przykład ziemia wieluńska utworzyła własne koło, nie głosując w ramach województwa sieradzkiego⁷. Również przedstawiciele powiatu pińskiego nie głosowali w kole województwa brzesko-litewskiego⁸. Z relacji autora diariusza gdańskiego wynika, że składanie deklaracji przed prymasem również nie przebiegało jednolicie⁹. Senatorowie ziem pruskich, i zapewne innych, głosowali *viritim* w swoim kole i w senacie, to znaczy dwukrotnie¹⁰. Zdarzały się też sytuacje, stało się tak w przypadku Melchiora Weihera – wojewody chełmińskiego, który kwestionował konieczność osobistego wypowiedzania się, argumentując to faktem oświadczenia złożonego w imieniu wszystkich posłów i senatorów pruskich przez Jakuba Zadzika, biskupa chełmińskiego¹¹. Autor jednego z diariuszy tak zarejestrował przebieg elekcji w kołach: „*Poczawszy od Pana wojewody onego województwa aż do statecznej osoby, którzy się do onegoż województwa należeć rozumiał,*

⁴ Wyborowi króla towarzyszyło wiele innych aktów, bez których nie był on zupełny i ważny: nominacja przez prymasa, publikacja przez marszałków, wręczenie dyplomu elekcyjnego (BCz. 124, s. 820; W. Sobociński, *Akta z czasów bezkrólewia...*, s. 26).

⁵ *Ibid.*, s. 821.

⁶ APGd. 300, 29/112, k. 308v.

⁷ *Ibid.*, k. 310; BCz. 124, s. 820–821; AGAD, ZBS 37/51, s. 128–129.

⁸ BCz. 124, s. 822–823.

⁹ APGd. 300, 29/112, k. 309v–310v.

¹⁰ *Ibid.*, k. 309.

¹¹ *Ibid.*, k. 310v.

suffragia swoje dawali na króla nowego, i tam zarazem wszystkich, a wszystkich z każdego województwa nomine et cognomine spisowali"¹².

W głosowaniu brali udział również przedstawiciele miast: Gdańska, Krakowa, Lwowa, Poznań, Toruń i Wilna, którzy oddawali głosy na nowego króla za pośrednictwem swoich burmistrzów¹³. W Gdańsku głosował burmistrz Konstanty Ferber, w Toruniu burmistrz Jakub Simon. Złożyli oni wobec prymasa odpowiednie oświadczenie w imieniu całej delegacji posłów miejskich tych miast¹⁴.

Przeprowadzona w ten sposób elekcja, niejako dwustopniowa, odbyła się bardzo sprawnie – jak odnotował Albrycht Stanisław Radziwiłł – „*w ciągu jednej godziny dokonana się elekcja*”¹⁵. Jednomysłność wśród szlachty była tak powszechna, że wszyscy zgodnie oddali głosy na królewicza Władysława, jako nowego króla Polski, przy ogólnej aklamacji: „*Wiwat! Niech żyje król Władysław!*”¹⁶. Elekcja miała tak sprawny przebieg również dlatego, że przyjęty system deklaracji poprzez przedstawicieli poszczególnych województw, ziem i powiatów, przez nikogo nie kwestionowany, skracał znacznie całą procedurę oddawania głosów, nie przekreślając zasady viri tim. Dokonany podział na koła wojewódzkie, ziemskie i powiatowe znacznie upraszczał zasady wotowania.

Po przygotowaniu paktów konwentów, tj. 12 listopada, zaprzysiąc je musieli posłowie Władysława, aby następnie J. Wężyk mógł dokonać jego nominacji na króla polskiego. Prymas, zgodnie ze wspomnianą deklaracją, zamierzał ogłosić wybór nowego króla dopiero 13 listopada, po pięciodniowej zwłoce. Odłożenie nominacji nie było z pewnością przyjemne dla elekta, gdyż mogło świadczyć o pewnym braku zaufania przed objęciem rządów w państwie. Posłowie Władysława (Aleksander Ludwik Radziwiłł – wojewoda brzesko-litewski, Jerzy Ossoliński – podskarbi nadworny koronny, Kazimierz Leon Sapieha – pisarz litewski, Janusz Wiśniowiecki – starosta krzemieniecki, Zygmunt Kazanowski – starosta kokenhauski, Mikołaj Koryciński – starosta ojcowski, Henryk Firlej - biskup przemyski, (nieobecny z powodu nagłego zasłabnięcia) 13 listopada przybyli na pole elekcyjne do koła generalnego pod gołym niebem¹⁷. Z oświadczenia prymasa wynikało, że po złożeniu relacji przez posłów i wyrażeniu zgody przez Wła-

¹² AGAD, ZBS 37/51, s. 129.

¹³ Ibid., s. 129; APGd. 300, 29/112, k. 310v.

¹⁴ APGD. 300, 29/112, k. 310.

¹⁵ A. S. Radziwiłł, *Pamiętnik o dziejach w Polsce*, przełożyli i opracowali A. Przyboś i R. Żelewski, t. 1, 1632–1636, Warszawa 1980, s. 208.

¹⁶ Obioru Władysława IV dokonano za zgodą wszystkich uprawnionych do udziału w elekcji i obecnych na polu elekcyjnym (APGd. 300, 29/112, k. 310v; BCz. 124, k. 824; AGAD, ZBS 37/51, s. 120–130.

¹⁷ APGd. 300, 29/112, k. 321.

dysława na zatwierdzenie paktów konwentów można będzie przystąpić do właściwego aktu nominacji. Nominację, zgodnie ze zwyczajem, poprzedzała przysięga złożona przez posłów w imieniu elekta, który osobiście, po dokonanym akcie elekcyjnym, ponawiał ją w obliczu Boga i narodu w kościele św. Jana w Warszawie. Przysięgę, zwyczajem przodków, składali posłowie w środku koła generalnego¹⁸. Ze względu na utrzymujące się opady deszczu i rozmoczoną ziemię, nie dysponując innym zabezpieczeniem, w miejscu składania przysięgi rozłożono kobierzec biskupa krakowskiego¹⁹. Posłowie, klęcząc pod gołym niebem, złożyli publicznie przysięgę odczytaną przez J. Zadzika – kanclerza wielkiego koronnego i biskupa chełmińskiego, w asyście Albrychta Stanisława Radziwiłła – kanclerza wielkiego litewskiego, Tomasza Zamoyskiego – podkanclerzego koronnego, Pawła Stefana Sapięhy – podkanclerzego litewskiego oraz Jana Wężyka trzymającego krzyż, a także pozostałych obecnych senatorów i dygnitarzy Rzeczypospolitej²⁰. Po złożonej przysiędze J. Ossoliński zwrócił się do zebranych senatorów, posłów ziemskich i wszystkich przybyłych na tę uroczystość z podziękowaniem w imieniu Władysława za okazany szacunek i przychyłność względem jego osoby. Oświadczył, że król Władysław to co obecnie zostało zaprzysiężone, nie tylko „*zaślubi*”, lecz w samej istocie popiera i pochwała²¹. Świadkami nominacji byli królewicze: Jan Kazimierz, Karol Ferdynand, Jan Albert, Aleksander Karol. Prymas, przystępując do aktu nominacji, wygłosił mowę kończącą się następującymi słowami: „... *tedy z urzędu mego, powierzonego mi przez Rzeczypospolitą, nominuję Władysława Zygmunta III, wybranego wolnymi i zgodnymi głosami tej Rzeczypospolitej, na króla Polski*”²².

Za pośrednictwem czterech marszałków, wysłanych do Zamku Królewskiego, arcybiskup powiadomił Władysława o mianowaniu go na króla polskiego. Akt publikacji odczytał królowi Władysławowi – w imieniu pozostałych marszałków – Łukasz Opaliński, marszałek wielki koronny²³.

Po oznajmieniu przez Ł. Opalińskiego o elekcji króla Władysława, królewicze dziękowali Rzeczypospolitej za okazaną ich bratu przychyłność, a Jan Kazimierz, najstarszy z rodzeństwa, serdecznie wszystkim zebranym podziękował za wybór brata na tron królewski²⁴. Z inicjatywy J. Wężyka zebrani na polu elekcyjnym zaintonowali: „*Te Deum laudamus*”²⁵. Tak A.S. Radziwiłł odnotował w swoim

¹⁸ A.S. Radziwiłł, *op. cit.*, s. 236.

¹⁹ BCz. 124, s. 833.

²⁰ APGd. 300, 29/112, k. 321; A.S. Radziwiłł, *op. cit.*, s. 236.

²¹ APGd. 300, 29/112, k. 322.

²² A.S. Radziwiłł, *op. cit.*, s. 237.

²³ APGd. 300, 29/112, k. 322v.

²⁴ *Ibid.*, k. 322v.

²⁵ *Ibid.*, k. 323.

pamiętniku: „... dziwne, że w takim wielkim zgromadzeniu w najwyższym porządku wszystko się dokonało ku wielkiej radości i nie bez łez wzruszenia. Co gdy się skończyło, wszyscy wzajemnie się ściskali...”²⁶. Po odśpiewaniu pieśni, konnica jak i kilkadziesiąt chorągwi piechoty, oddały salut²⁷. Moment ten opisał A.S. Radziwiłł następująco: „Zdało się, że rozbrzmiewają i grzmią ziemia i niebo”²⁸. Wiwaty trwały ponad dwie godziny, po czym uczestnicy tej doniosłej i niepowtarzalnej uroczystości przy dźwiękach bębnow, trąb, fletów oraz innych instrumentów ruszyli do miasta, kończąc pochód dopiero późnym wieczorem²⁹.

Formalnie Władysław został królem 14 listopada 1632 r., w tydzień później od daty wyznaczonej na sejmie konwokacyjnym, gdy, po odprawionym przez prymasa J. Wężyka nabożeństwie w kościele św. Jana, nastąpiła uroczysta przysięga. Król podszedł do ołtarza i przysiągł na Ewangelię, że pakta konwenta, uprzednio zaprzysiężone w jego imieniu przez posłów, będą przez niego przestrzegane, jak również ponownie zaprzysiężone po koronacji³⁰. Z tą chwilą skończyło się sprawowanie władzy przez prymasa J. Wężyka, jako interreksa, trwające 198 dni.

W trakcie oddawania głosów na Władysława spisywano je, by przygotować ogólny wykaz elektorów. W rękopisie rejestr sporządzono bezpośrednio po elekcji, ale drukiem wydano dopiero w 1633 r. w Krakowie³¹. Znajduje się on w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich – Bibliotece PAN we Wrocławiu, aż w pięciu egzemplarzach³², kopie zaś w wielu diariuszach sejmu elekcyjnego³³. Nie natrafiłem, niestety, na oryginał tego aktu.

Elektorami Władysława IV, Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Stanisława Leszczyńskiego zainteresował się na początku XX w. J. Dunin-Borkowski, który odnalazł ich nazwiska, a następnie ułożył alfabetycznie. Tak uporządkowany wykaz elektorów przygotował do druku wspólnie z M. Dunin-Wąsowiczem³⁴.

²⁶ A.S. Radziwiłł, *op. cit.*, s. 238.

²⁷ APGd. 300, 29/112, k. 323; BCz. 124, k. 833.

²⁸ A.S. Radziwiłł, *op. cit.*, s. 833.

²⁹ APGd. 300, 29/112, k. 323v.

³⁰ *Ibid.*, k. 323v; W. B e n d z a, *Władysław IV a kościół prawosławny (1632–1648)*, „Rocznik Teologiczny Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej”, R. XX, 1978, z. 2, s. 53; W. C z a p l i ń s k i, *Władysław IV i jego czasy*, Warszawa 1972, s. 116–117.

³¹ Procedura wyboru króla polegała na stwierdzeniu dla każdej jednostki sejmikowej (województwa, ziemi) ustnej zgody wszystkich, a niezależnie od tego zbierano podpisy (suffragia). W. S o b o c i ń s k i, *op. cit.*, s. 26; E. T r i l l e r, *Bibliografia konstytucji sejmowych XVII wieku w Polsce w świetle badań archiwalnych*, Wrocław 1965, s. 55–56.

³² B.Ossol. XVII 18 203; XVII 18 210; XVII 18 028; XVII 18 032; XVII 18 597.

³³ BCz. MN 158, k. 200–200v; BCz. 363, k. 281–301; BJ 19/52, k. 257–279.

³⁴ *Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III. Zestawił w porządku abecedowym: J. Dunin-Borkowski i M. Dunin-Wąsowicz*, „Rocznik Towarzystwa Heraldycznego”, t. I: 1908/9, Lwów 1910.

Wydanie to jest jednak mało praktyczne, gdyż elektorów z trzech kolejnych elekcji przedstawiono łącznie, nie zachowując chronologii, co zmusza do wyszukiwania nazwisk i tytułów wyborców poszczególnych władców. Poza podsumowaniem głosów z kolejnych elekcji, nie poddano – co istotne – analizie zawartych w tym wykazie danych personalnych.

Statystyczne wyliczenia pozwalają oszacować ilość głosów oddanych na niektórych polskich władców elekcyjnych. Zagadnienie to ilustruje poniższa tabela, ułożona według liczby głosów oddanych na poszczególnych elekcjach³⁵.

Tabela 1
Liczba głosów oddanych na niektórych polskich królów elekcyjnych

Rzeczpospolita	Elektorzy				Ogółem	
	z tytułami		bez tytułów			
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
Korona	475	16,7	2372	83,3	2847	100,0
Litwa	143	20,5	553	79,5	696	100,0
Razem	618	17,4	2925	82,6	3543	100,0

Największą – jak widać – liczbę elektorów mieli: August II, Stanisław Leszczyński i Michał Korybut Wiśniowiecki. Władysław IV uzyskał mniej głosów od Jana Kazimierza, ale więcej od Jana III Sobieskiego i Augusta III. Ogółem na ośmiu władców elekcyjnych oddano 54 180 głosów, co średnio stanowi 6772 głosy. Z obliczeń wynika, że elektorów Władysława IV było w przybliżeniu o połowę mniej od podanej przeciętnej.

W połowie lat osiemdziesiątych XX w. dokładną analizę elektorów Władysława IV przeprowadził Włodzimierz Kaczorowski, wyodrębniając reprezentację Wielkopolski, Małopolski, Wielkiego Księstwa Litewskiego i Prus Królewskich³⁶. Poza zakresem jego zainteresowań pozostała reprezentacja Mazowska, którą

³⁵ Ibid., s. 6–7.

³⁶ W. Kaczorowski, *Wielkopolskie wśród elektorów Władysława IV*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 36, z. 2, 1984, s. 179–194; idem, *Małopolskie wśród elektorów Władysława IV*, „Studia Historyczne”, t. 27, z. 4, 1984, s. 571–592; idem, *Reprezentacja Prus Królewskich wśród elektorów Władysława IV w 1632 roku*, „Zapiski Historyczne”, t. 50, z. 2, 1985, s. 15–25; idem, *Litwini wśród elektorów Władysława IV*, „Rocznik Białostocki”, 17, 1991, s. 191–211.

poddał analizie wspólnie z Pawłem de Dydyńskim dopiero w roku 2004³⁷. Należy podkreślić, że w roku 2003 Jan Dziegielewski przygotował pracę poświęconą sejmom elekcyjnym, elektorom i elekcjom z lat 1573–1674, wykorzystując w dużym stopniu wyniki badań W. Kaczorowskiego³⁸.

Celem niniejszego artykułu jest wydzielenie reprezentacji ziemi wieluńskiej, uczestniczącej w elekcji Władysława IV, według zachowanego wykazu elektorów. Przeprowadzenie takiej analizy jest próbą oceny aktywności politycznej Wielunian na tle przedstawicieli województw i ziem wielkopolskich.

Przeprowadzona przeze mnie kontrola obliczeń zestawionych przez J. Dunin-Wąsowicza potwierdziła, że na Władysława IV oddano faktycznie 3543 głosy. Koronę reprezentowało 2847 elektorów, tj. 80,3%, Litwę – 696 (19,7%). Na czterech Koroniarzy przypadał więc jeden Litwin. Dalsza analiza statystyczna ujawniła, że spośród 3543 elektorów 618 (17,4%) było utytułowanych, natomiast 2925 (82,6%) nie posiadało żadnego tytułu. Dla Korony wskaźniki te kształtowały się odpowiednio: 475 (16,7%) : 2372 (82,3%), a dla Litwy 143 (20,5%) : 553 (79,5%). Ogólnie na czterech elektorów nieutytułowanych przypadał jeden utytułowany, przy czym dla Korony wskaźniki kształtowały się jak 5:1, a dla Litwy jak 4:1. Zagadnienie to ilustruje tabela 2.

Tabela 2
Elektorzy Władysława IV w podziale na Koroniarzy i Litwinów

Województwo, ziemia	Elektorzy					
	z tytułami		bez tytułów		ogółem	
	L	%	L	%	L	%
Woj. poznańskie	17	17,4	81	82,6	98	100,0
Woj. kaliskie	17	22,4	59	77,6	76	100,0
Woj. sieradzkie	19	17,3	91	82,7	110	100,0
Z. wieluńska	6	21,4	22	78,6	28	100,0
Woj. łęczyckie	16	29,6	38	70,4	54	100,0
Woj. brzesko-kujawskie	17	15,6	92	84,4	109	100,0
Woj. inowrocławskie	17	54,8	14	45,2	31	100,0
Z. dobrzyńska	9	20,0	36	80,0	45	100,0
Razem	118	21,4	433	78,6	551	100,0

³⁷ W. Kaczorowski, P. Dydyński, *Reprezentacja Mazowsza wśród elektorów Władysława IV* (w druku).

³⁸ J. Dziegielewski, *Sejmy elekcyjne, elektorzy, elekcje 1673–1674*, Pułtusk 2003.

Ziemia wieluńska posiadała – na ogólną liczbę 3543 wyborców Władysława IV – 28 swoich przedstawicieli, co stanowiło 0,8% całości. W grupie wyborców z województw koronnych (2847) reprezentacja wieluńska (28) stanowiła 1,0%. Na tle elektorów z Wielkopolski, których było 551, wyborcy z ziemi wieluńskiej stanowili 5,1%.

Tabela 3

Wielkopolscy elektorzy Władysława IV (podział na województwa i ziemie)

Lp.	Król	Liczba oddanych głosów
1.	August II Mocny	13 641
2.	Stanisław Leszczyński	11 697
3.	Michał Korybut Wiśniowiecki	11 271
4.	Stanisław August Poniatowski	5 320
5.	Jan Kazimierz	4 352
6.	Władysław IV	3 543
7.	Jan III Sobieski	3 450
8.	August III	906
Razem		54 180

Z zestawienia tabelarycznego wyraźnie wynika, że reprezentacja ziemi wieluńskiej była najmniej liczną. Natomiast wśród Koroniarzy, przedstawiciele ziemi wieluńskiej (28), przewyższali liczebnie reprezentacje województw: kijowskiego (27), podolskiego (25), braclawskiego (21). W tej kategorii Wielunianie zajmowali 31 miejsce pod względem liczebności. W układzie globalnym reprezentacja ziemi wieluńskiej była liczniejsza od reprezentacji powiatu pińskiego (25), województwa witebskiego (23), mścisławskiego (20), smoleńskiego (19) i połockiego (18). W ostatecznym podsumowaniu reprezentacja ziemi wieluńskiej zajęła 37 miejsce na 47 przedstawicielstw.

Wśród 3543 elektorów Władysława IV było 79 senatorów (2,2%), co w grupie 618 wyborców utytułowanych stanowiło 12,7%. Senatorowie, znajdujący się w wykazie wyborców, stanowili 53,7% ogólnego ustawowego składu senatu, a 87,8% ogółu senatorów obecnych na sejmie elekcyjnym, czyli o 12,2% mniej³⁹.

³⁹ W skład senatu wchodziło 147 osób, w tym: 16 biskupów, 38 wojewodów, 34 kasztelanów większych, 49 mniejszych i 10 ministrów. Dzielili się oni także na 113 Koroniarzy, 27 Litwinów i 7 Inflantczyków. Podziały te wymagają jednak pewnych objaśnień. W grupie 16 biskupów było

Wśród wieluńskich elektorów utytułowanych był jeden senator Marek Radoszewski, kasztelan mniejszy wieluński⁴⁰. Uczestniczył on jedynie w pracach sejmiku elekcyjnego i elekcji Władysława IV, gdyż na sejmie konwokacyjnym nie był obecny. Jeden senator reprezentujący ziemię wieluńską stanowił 0,03% ogółu elektorów Władysława IV, natomiast w grupie 618 wyborców utytułowanych – 0,2%. W grupie 20 senatorów z Wielkopolski udział jednego senatora wieluńskiego stanowił 5,0%.

Drugą grupę wyborców utytułowanych Władysława IV stanowili urzędnicy ziemscy. Z ziemi wieluńskiej było ich czterech, co stanowiło 0,1% ogółu wyborców nowego króla. Stanowili oni 0,7% wyborców utytułowanych. Na tle tychże z Korony, urzędnicy ziemscy z ziemi wieluńskiej stanowili 0,8%. Z kolei wśród 118 elektorów reprezentujących Wielkopolskę, Wielunianie stanowili 3,4%.

A oto wykaz wieluńskich urzędników ziemskich:

Stanisław Borek Gostyński – sędzia wieluński;

Jan Aleksander Madaliński – podsędek wieluński;

Mikołaj Bielski – pisarz ostrzeszowski;

Jan Przespolewski – komornik wieluński;

Trzecia grupa utytułowanych wyborców Władysława IV to urzędnicy grodzcy. Ziemię wieluńską w tej kategorii reprezentował Andrzej Siewierski, starosta grodowy ostrzeszowski. W układzie globalnym jeden urzędnik grodzki ziemi wieluńskiej stanowił 0,03% wśród wyborców Władysława IV, natomiast w grupie 618 elektorów utytułowanych – 0,2%. Na tle wyborców z województw koronnych (475) – Wielunianie stanowili 0,2%, a w liczbie 118 utytułowanych wyborców wielkopolskich – 0,9%.

Należy jeszcze dodać, że wśród nieutytułowanych elektorów Władysława IV znalazł się Andrzej Radoszewski, który podpisał się jako syn kasztelana wieluńskiego.

A oto wykaz nieutytułowanych elektorów Władysława IV z ziemi wieluńskiej

1. Biskupski Adam	5. Brodnicki (bez imienia)
2. Biskupski Andrzej	6. Cieszkowski Stanisław
3. Biskupski Marcin	7. Giżycki Chryzostom
4. Brodnicki Stanisław	8. Gorzecki Paweł

również 2 arcybiskupów (gnieźnieński i lwowski). W grupie 38 wojewodów zasiadało, i to na czołowych miejscach, 3 kasztelanów (krakowski, wileński i trocki), a także 1 starosta – generalny żmudzki (por. W. Kaczorowski, *Senatorowie na sejmie konwokacyjnym i elekcyjnym 1632 roku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 35, z. 1, 1983, s. 221–233).

⁴⁰ W. Kaczorowski, Z. Szczerbik, *Wstęp*, [w:] M. Radoszewski, *Diariusz koronacyjnej Najjaśniejszego Władysława Zygmunta IV*, oprac. W. Kaczorowski, Z. Szczerbik, Opole 2002, s. 5–10.

9. Grodziecki Jan	16. Mniszek Andrzej
10. Karczewski Feliks	17. Mniszek Piotr
11. Kawecki Stanisław	18. Mniszek Piotr (syn)
12. Kochlewski Stanisław	19. Osiński Jarosz
13. Kosecki Serafin	20. Radoszewski Andrzej
14. Łochyński Marcin	21. Raczyński Feliks
15. Madaliński Jakub	22. Tomicki Krzysztof

Podsumowując powyższe wyliczenia można stwierdzić, co następuje:

1. Na ogólną liczbę 3543 wyborców Władysława IV Wielunianie mieli 28 (0,8%) przedstawicieli. Jeden reprezentant ziemi wieluńskiej przypadł na 125 elektorów z pozostałych województw koronnych i litewskich.

2. Wśród 618 elektorów utytułowanych Wielunianie mieli sześciu swoich przedstawicieli (1,0%), pozostałe województwa koronne 469 (75,9%), a litewskie 143 (23,1%). Na 100 wyborców utytułowanych z pozostałych województw koronnych i litewskich przypadł jeden Wielunianin.

3. Wielunianie stanowili 1,3% elektorów utytułowanych z Korony (475), pozostali wyborcy z Korony 98,7%, czyli na 77 elektorów z Korony przypadł jeden Wielunianin.

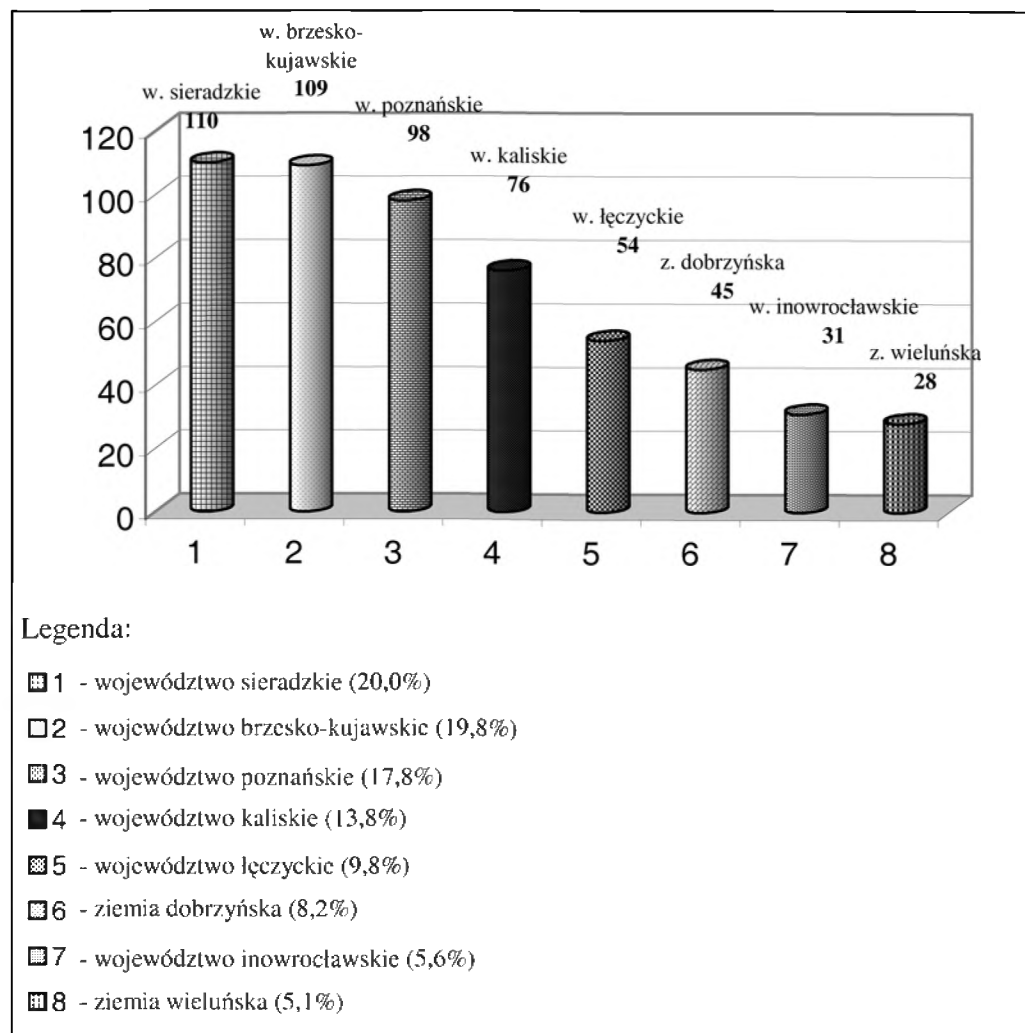
4. Elektorzy utytułowani z ziemi wieluńskiej (6) stanowili 5,1% w grupie utytułowanych Wielkopolan (118). W tej kategorii co 20 elektor pochodził z ziemi wieluńskiej.

5. Reprezentacja wyborców wieluńskich (28) na tle Wielkopolski (551) stanowiła 5,1%, czyli na 20 elektorów z Wielkopolski przypadł jeden Wielunianin.

6. Wielunianie na tle Wielkopolski posiadali najmniej liczną reprezentację. Wśród Koroniarzy plasowali się na piątym miejscu od końca, a w układzie globalnym 28-osobowa reprezentacja ziemi wieluńskiej zajęła 37. miejsce na 47 wszystkich reprezentacji.

7. Stan poszczególnych grup elektorów utytułowanych z ziemi wieluńskiej kształtował się następująco: urzędnicy ziemscy – 4 (66,7%), senatorowie – 1 (16,7%), urzędnicy grodzcy – 1 (16,7%).

1. Liczebność reprezentacji wielkopolskich wśród elektorów Władysława IV Wazy

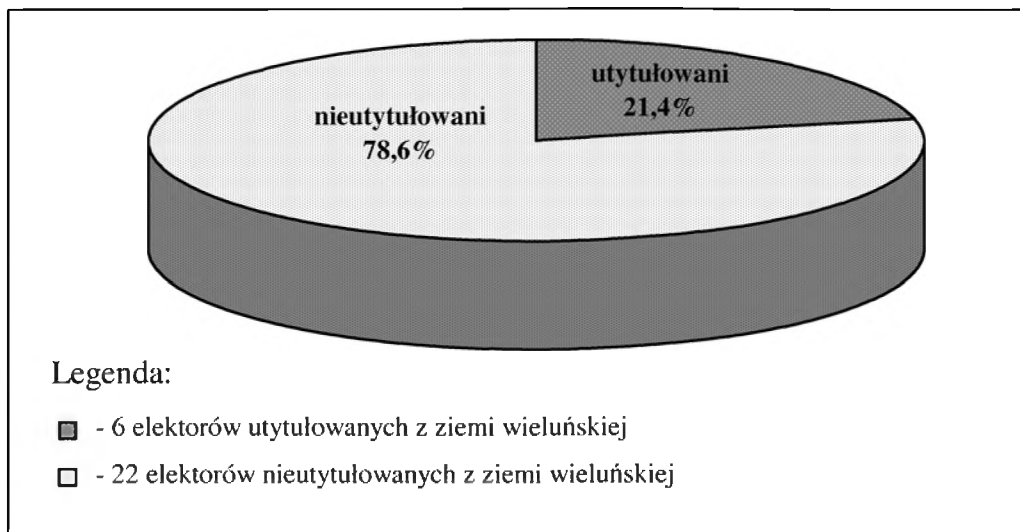

Objaśnienie:

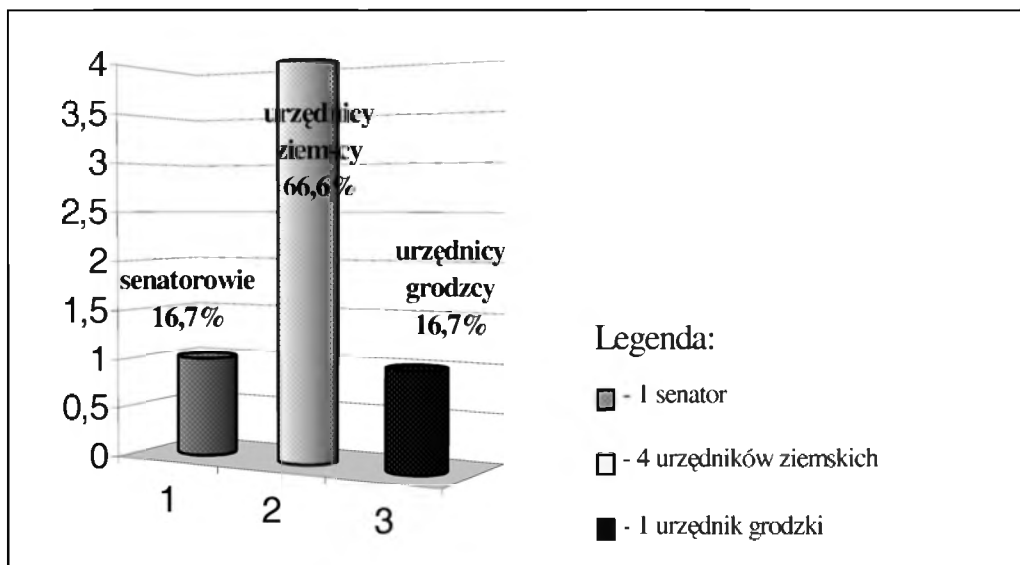
Oś pionowa – liczba elektorów

20,0% – oznacza procentowy stosunek reprezentacji województwa sieradzkiego na tle Wielkopolan

2. Wielunianie wśród elektorów Władysława IV w podziale na wyborców utytułowanych i nieutytułowanych

3. Wieluńscy wyborcy Władysława IV w podziale na: senatorów, urzędników ziemskich i grodzkich

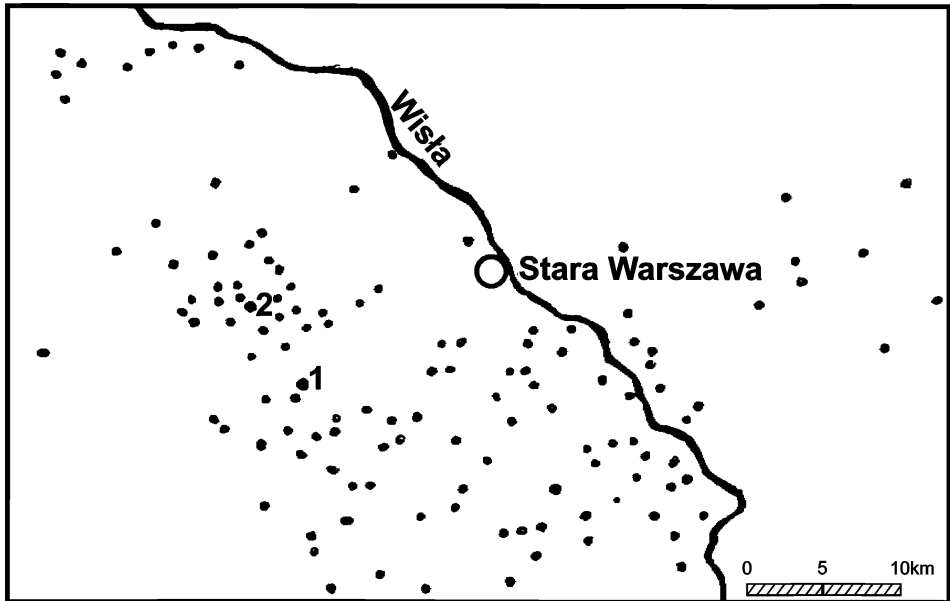

Objaśnienie:

Oś pionowa – liczba elektorów

16,7% - oznacza procentowy stosunek senatorów do pozostałych utytułowanych reprezentantów wieluńskich

4. Rozmieszczenie kwatery przydzielonych województwom i ziemiom koronnym przez marszałka wielkiego koronnego Łukasza Opalińskiego. W tym trzy kwatery przydzielone posłom z ziemi wieluńskiej.(wyk. W. Kaczorowski)

Objaśnienie:

Ziemia wieluńska:

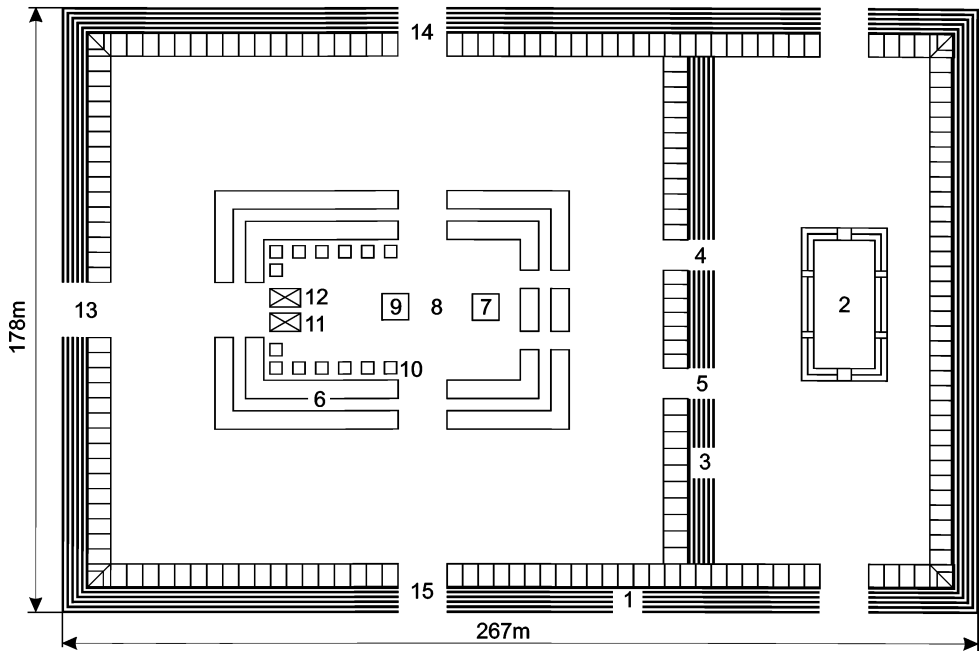
1 / Odolany

2 / Orły

* / Kalisze (oznacza miejscowość nie zlokalizowaną)

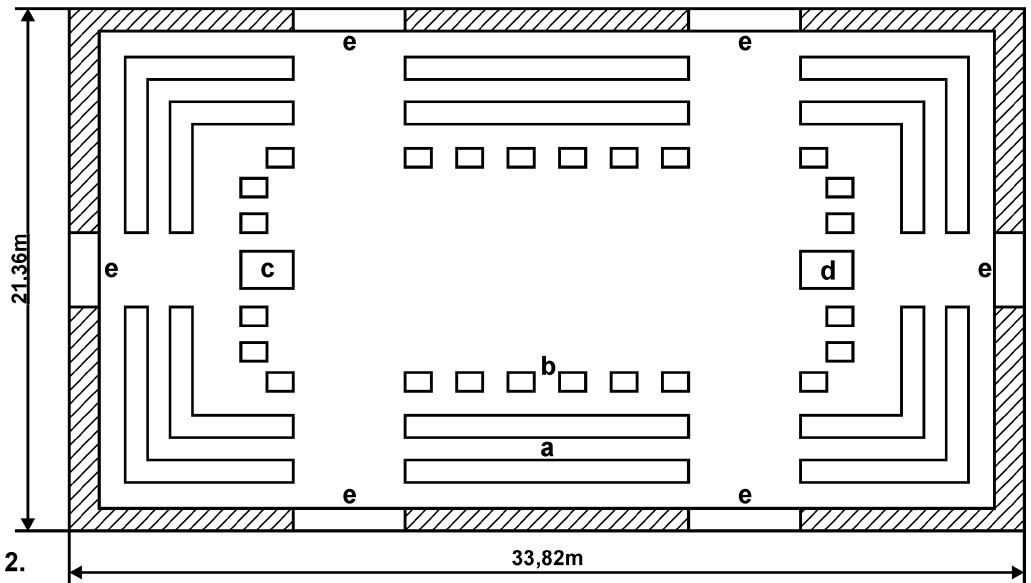
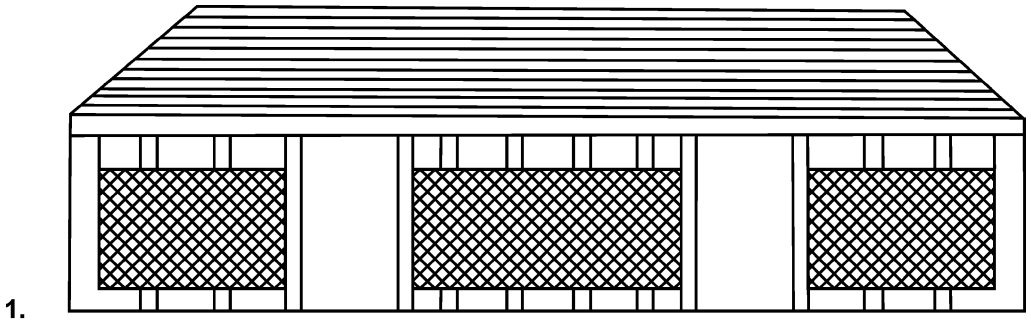
5. Pole elekcyjne Władysława IV (wyk. W. Kaczorowski)

Objaśnienie:

1. Fosa i wał otaczający szopę senatorską i plac rycerski
2. Szopa senatorska
3. Fosa i wał
4. i 5. Wejścia przez fosę i wał na plac rycerski
6. Ławki poselskie na placu rycerskim
7. Stolik z ławą i taboret marszałka poselskiego Jakuba Sobieskiego oraz miejsce jego, gdzie laskę marszałkowską podnosił
8. Plac rycerski między ławkami poselskimi
9. Miejsce, na które taboret marszałka poselskiego J. Sobieskiego zbliżony był w czasie audiencji nuncjusza papieskiego, poselstwa królewicza Władysława, poselstwa cesarskiego i szwedzkiego
10. Krzesła wyniesione z szopy dla senatorów na wyżej wymienione audiencje
11. Krzesło, na którym siedział nuncjusz papieski Honorat Visconti, w czasie audiencji
12. Krzesło, na którym siedział interreks Jan Wężyk w czasie poszczególnych audiencji
13. Brama małopolska, przy której stał słupek z tablicą informacyjną
14. Brama wielkopolska, przy której stał słupek informacyjny
15. Brama litewska, przy której stał słupek informacyjny

6. Wygląd szopy senatorskiej w czasie elekcji Władysława IV (wyk. W. Kaczorowski)

Objaśnienie:

1. Ogólny wygląd szopy senatorskiej
2. Plan szopy senatorskiej
 - a) Ławki w szopie, gdzie posłowie wojewódzcy mieli swoje miejsca
 - b) Krzesła senatorskie w szopie
 - c) Krzesło prymasa Jana Wężyka
 - d) Tabelet marszałka koła poselskiego Jakuba Sobieskiego, krajczego koronnego
 - e) Sześć wejść do szopy, przez które wchodził senatorowie